

Erikoiskasvit maiseman monipuolistajina

Heidi Kaiponen ja Marjo Keskitalo, MTT

Erikoiskasveilla on paikkansa maiseman monipuolistajina tilojen erikoistumisen myötä köyhtyneessä viljelykasvivalikoimassa. Pellava, morsinko ja kumina ovat vanhoja hyötykasveja, joiden viljelyä pidetään maisemaa rikastuttavana erityisesti kauniin kukinnan vuoksi.

Pellolla viljeltävien kasvien kirjo on tärkeää viljelijöiden lisäksi myös ohikulkijoille, sillä he yrittävät tunnistaa pellon kasvilajeja. Viljelyn esteettisyyttä tarkasteltaessa mielikuvat vaikuttavat osaltaan kauneuskäsityksiin. Viljelykasvin todellinen kauneus ei ollutkaan keskeisintä maisemiarvostukseen liittyvässä kyselyssä, mikäli kasvi miellettiin perinteisesti suomalaiseen maatalousmaisemaan kuuluvaksi.

Marjo Keskitalo

Suomeen soveltuvista viljelykasveista löytyy väriä, jos maisema-arvot katsotaan riittävän tärkeiksi viljelyn ohjaamisessa. Sinikukkaisia on esimerkiksi pellava ja valkokukkaisia kumina.

Kauneuskäsitysten subjektiivisuus

Viljelijän työ on maiseman kannalta merkityksellistä, koska jokainen meistä havainnoi ympäristöä ohikulkiessaan ja jokaisella meistä on oma käsityksemme siitä, mikä on kaunista ja mikä rumaa. Maiseman kokeminen on subjektiivista ja siihen vaikuttavat arvot, arvostukset, miellelyhtymät ja tieto esimerkiksi monimuotoisuudesta.

Erikoiskasvien viljely on ajankohtainen aihe kannattavuuden lisäämisen ja viljelyn monipuolistamisen vuoksi. MTT:n tutkimuksessa Monikasvi – lisäarvoa monimuotoisesta kasvinviljelystä – mahdollisuudet ympäristön, viljelijän ja kuluttajan kannalta selvitettiin muun ohella, voisiko erikoiskasveilla olla maisemallista lisäarvoa.

Viljelykasvien merkitys maisemassa

Maisema-arvostuksia selvitettiin kyselyssä, joka oli Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliiton (MTK) sekä Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliiton (AKT) nettisivuilla keväällä 2007. Kyselylomakkeessa oli monivalintakysymyksiä, erikoiskasvien tunnistusta ja kaksi avointa kysymystä maisemakasveista. Kyselyssä olevat kasvit olivat kumina, morsinko, pellava, kinua, ruokohelpi ja tattari sekä vertailukasvi ohra. Lisäksi mukana olivat ympäristötueissa mainitut maisemakasvit auringonkukka, hunajakukka ja ruiskaunokki.

Ohikulkijassa elää kasvitunnistaja

Lähes kaikki vastaajat pitivät pellon maisema-arvoista huolehtimista tärkeänä. Kysyttäessä, mitä tekijöitä ohikulkijat havainnoivat pellostaan, suurinta osaa vastaajista kiinnosti pellolla viljeltävät kasvit, joita he myös yrittivät tunnistaa. Tieto oli uusi, sillä aiemmin huomiota ovat saaneet vain pellon avoimuus tai umpeenkasvu. Pusikoitumiseen kiinnitti nyt huomiota moni, mutta kuitenkin kasvitunnistajia pienempi joukko.

Mielikuva vaikuttaa kauneuskäsitykseen

Viljelykasvimaiseman esteettisyys ja siitä huolehtiminen on tärkeää. Perinteinen suomalainen viljelykasvi, esimerkkinä ohra, koetaan maisemassa kauniiksi sen aiheuttaman mielikuvan vuoksi, eikä välttämättä varsinaisen kauneuden vuoksi.

Erikoiskasveista maisemallista arvoa oli värikkäästi kukkivilla kasveilla: sininen pellava, keltainen morsinko ja valkoinen kumina olivat suosituimpia. Kasvin kauneus ei riippunut sen koosta tai muodosta. Mainitut erikoiskasvit ovat perinteisiä hyötykasveja, mutta niiden maisemaa monipuolistava vaikutus perustuu nykyisin melko pieniin viljelyaloihin.

Lisää värikyyttä ja kukkivia kasveja

Yksi maiseman monipuolistamisen keino on kaksisirkkaisten kasvien viljelyn lisääminen, koska useat niistä muodostavat kauas näkyviä kukkia. Värikkäästi kukkivat kasvit tulisi sijoittaa keskeisille paikoille, erityisesti teiden ja muiden kulkureittien varrelle.

Aiheesta tarvitaan vielä lisäselvitystä, koska tämän kyselyn vastaajat edustivat vain kahta kohderyhmää. Kiinnostavaa olisi tietää, miten esimerkiksi peltoviljelyn maisema-arvoihin suhtaudutaan suurten asutuskeskusten läheisyydessä. Tietoa tarvitaan myös siitä, miten kasvin esteettisyys muuttuu kasvukauden aikana. Kukinta on merkityksellinen osa kasvin ulkonäköä, mutta se kestää kuitenkin vain hetken. Paras maisemakasvi olisi sellainen, joka säilyttää viehättävyytensä koko kasvukauden ajan.

Lue aiheesta lisää:

Heidi Kaiponen, 2008. Viljelykasvit peltomaiseman muodostajina. Tiivistelmä saatavissa internetistä:

<http://abstracts.laurea.fi/tyot/11729.html>.

Lisätietoja: heidi.kaiponen@gmail.com